

ב"ה שלהי טבת ה'תשע"ב

בין העולמות – בין יתרו למשה

קראו בבקשה את פרשת יתרו שבפרשת יתרו – פרק יח בספר שמות.

א. יתרו

תנו דעתכם לשאלות ולתופעות הבאות:

1. למה יתרו בא?
2. מהי הרוח הנושבת בינו לבין משה?
3. שימו לב לשמות בהם מכונה יתרו בפרשה. האם יש התפתחות בקריאת השם?
4. לאן יתרו הולך בסוף הפרשה?

לסיוע בפתרון של השאלות שימו לב למקורות הבאים:

מה פשר השילוחים?

מכילתא יתרו פרשה א

ויקה יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה.

רבי יהושע אומר: אחר שנפטרה ממנו בגט. נאמר כאן: שלוח ונאמר להלן: שילוח [דברים כד א] –

מה שלוח האמור להלן גט אף כאן גט.

רבי אלעזר המודעי אומר: מאחר שנפטרה ממנו במאמר. שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לך הוצא את עמי

בני ישראל ממצרים שנאמר: (שמות ג') לכה ואשלחך אל פרעה, באותה שעה נטל אשתו ושני בניו והיה מוליכם

למצרים שנאמר: (שם ד') ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור וישב ארצה מצרים. באותה שעה אמר

לאהרן לך לקראת משה. יצא לקראת משה וחבקו ונשקו,

א"ל: משה היכן היית כל השנים הללו?

אמר לו: במדין.

א"ל: מה טף ונשים אלו עמך?

אמר לו: אשתי ובני.

ולאן אתה מוליכם?

למצרים

א"ל: על הראשונים אנו מצטערים ועכשו נצטער גם באלו!

באותה שעה, אמר לצפורה: לכי לבית אביך

ובאותה שעה הלכה לבית אביה ונטלה שני בניה. לכך נאמר: אחר שלוחיה:

מה פשר המחלוקת?

שימו לב גם לדברים האלו של המכילתא:

ויאמר אל משה אני חותנך יתרו ואשתך ושני בניה עמה.

רבי יהושע אומר: כתב לו באגרת.

רבי אלעזר המודעי אומר: שלח לו ביד שליח ואמר לו:

עשה בגיני

ואם אין אתה עושה בגיני צא בגין אשתך

ואם לאו עשה בגין בניה...

ומה בדבר סיום הפרשה? לפניכם מדרש העוסק במבוא למעמד הר סיני

פסיקתא דרב כהנא פסקא יב - בחדש השלישי אות טז.

מה כתוב למעלה מן העינין, פרשת יתרו, מה שהוא מלמד את משה, שנאמר: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וגו'

(שמות יח: כא), ואחר כך בחדש השלישי.

אמר שלמה: לב יודע מרת נפשו (משלי יד: י), לפיכך, ובשמחתו לא יתערב זר (שם).

אמר הקדוש ברוך הוא: ישראל היו משועבדים בטיט ובלבנים במצרים

ויתרו יושב בתוך ביתו השקט ובטח ובא לראות בשמחת התורה עם בניו,

לפיכך: וישלח משה את חותנו (שמות יח: כז), ואחר כך בחדש השלישי וג' (שם יט: א).

למה כזה ניכור?

שימו לב גם למפגש עצמו בו מספר משה ליתרו את ספור ההצלה. מה יתרו קולט? למה הוא אינו שת את לבו?

ב. בני משה

האם זהו המקום להציג את בני משה על שמותם?
דקדקו במשמעות של השמות.

האם סדר השמות של בני משה נשמע סביר [מי ראשון ומי שני]?
התוכלו למצוא בפרק מילת מפתח?

ג. עצת יתרו

1. שימו עינכם לוויכוח הראשוני בין משה לבין יתרו ביחס לייעול מערכת המשפט.
2. השוו בין עצת יתרו לבין המימוש שלה על ידי משה מנו את כל ההבדלים ונסו לבארם.
3. האם הגיוני [היש לכך תקדים] שסדרי המשפט הישראלי על פי דבר א-לוהים ילמדו מעצה אנושית של איש נכרי שהגיע מחוץ למערכת? ענין זה העסיק רבות את הפרשנים ואחד הכיוונים הרווחים נמצא לפניכם:

מהגותם של חכמי הדור האחרון

עצתו של יתרו מצויה בפרשיה הקודמת למתן תורה. האין טעם לפגם בעצה האנושית המתערבת בסדרי המשפט הא-לוהי דווקא לאור הסמיכות לפרשת הופעת התורה המרוממת מעל כל מחשבות אנוש שממוצה בה נבואת ישעיהו 'כי גבהו שמים מארץ גבהו מחשבותי מחשבותיכם'? בתוך סבך הדיונים שבין משה ויתרו ביחס לעצתו של האחרון, ניתן לראות שהעצה מצוייה במישור המנהל והארגון. בתחום זה, אמרו חכמים: חכמה בגויים תאמין. לשיפור דרכי המשפט, לארגון חבורת השופטים יש מקום להקשיב ולשמוע עצות אנושיות אפילו המגיעות מרחוק. ביחס לתכני המשפט לעקרונות הערכיים ולדרכי יישומם בזה נאמר 'תורה בגויים אל תאמין'.

ד. להשלמה במדבר פרק י פסוקים כט-לב.

1. תנו דעתכם על השיח בין משה לחבב [מיהו?]. שימו לב ללחצים.
2. איך ניתן לפרנס פרשה זו אל מול תחילת פרק י [פסוקים טו-כג] ובמיוחד הפסוקים: יח-כג. שימו לב לפרשנויות הפוכות הבאות:

ר' בחיי בן אשר

והיית לנו לעינים. להורות לנו הדרך, ויש להבין כיון שישראל היו נוסעים על פי הענן והוא המורה להם הדרך מה צורך היה להם ביתרו, אבל משה אמר כן כדי לחזק לב קטני אמנה שהיו ביניהם אשר לבם היה יותר מתנחם ומתחזק במנהיג בשר ודם.

הרב אמנון בזק באתר אלון שבות.

"אל נא תעזוב אותנו, כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעיניים". (י', לא) בקשה זו, הנראית כיצירת תלות בבשר ודם, עומדת בניגוד לרוח הפרשיות שמסביב. רק בפרק הקודם נאמר - "ולפי העלות הענן מעל האוהל ואחרי כן יסעו בני ישראל, ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל: על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו" (ט', יז-יח). בארץ ישראל אמנם ראויה להיות הנהגה טבעית, המבוססת על מאמצי האדם; אך במדבר עם ישראל שרוי ממילא במציאות לא-נורמלית, והיא מתקיים רק בעזרת ה', "המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך" (דברים ח', טו-טז). אם עמוד ה' הולך לפני העם - לשם מה הוא זקוק לעיניים בשר ודם?... ייתכן, אפוא, שפנייתו של משה לחובב - אולי אף שלא מדעת - העצימה את חוסר הראייה האמונית של בני ישראל, שליווה אותם ברמה מסוימת מתחילת דרכם. ייתכן שכאשר הם שמעו את משה מבקש מחובב "והיית לנו לעיניים", הם הפנימו את ראיית תקופת המדבר במבט ארצי, ונפגמה אמונתם בהנהגת הקב"ה את עמו. הלשוניות הדומים בין הפרשות עשויות להדגיש את הקשר התוכני שביניהן.

היש דרך שלישית?

דבורים על רצינול הלימוד בסמסטר

הרב קוק קובץ ו

קיד. כשם שהגופניות בהשפעתה סותרת את ההרחבה הרוחנית, ומתוך כך ניחא להו לצדיקיא למתבר גרמייהו בגין יקרא דקוב"ה [=נוח להם לצדיקים לשבור את עצמותיהם בשל כבוד הקב"ה], כך ישנם צדיקים שמעלימים עין מכל השכלה נגלית, כדי שתהיה דעתם פנויה וצלולה להשכלות הרוחניות העליונות הגנוזות, שהן נחשבות לגבי הנגלות כרוחניות לגבי גשמיות.

וכשם **שהמעלה העליונה ביותר היא לבוא למדת השלום**, שלא תפריע הגופניות כלל את הזוהר הנפשי, ואדרבא, **בכל אשר יוסיף הגוף אומץ יאדיר הכח הרוחני**, כן ישנה מעלה עליונה כזאת, שכל **מה שיגדל כח ההשכלה הנגלית יגדל כח הידיעה הנסתר**, וחריפות סקירתה בעומק רעיונה. וכשם שעצם ההפרעה שהגופניות מפריעה את הנפשיות איננה באה מצד חיזוק הגוף בעצם, כי להפך, **שהגוף צריך ומוכרח להיות בריא ושלם לצורך ההזרחה הנפשית**, אלא עיקר הדבר תלוי בהקישור הרעיוני אשר עם הגופניות, **כן לא יזיק לרוחניות עצם הידיעות המעשיות של העולם והחיים וכל ארחות השימוש שבהם, גם בראשית המדריגה...** מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד', עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קודש ד' לאורך ימים. ובאורך ימים כלולים הם כל הימים וכל ההשפעות, כל ההופעות וכל ההזרחות, כל המדעים וכל ההרגשות, כל צדדי ההסתכלות וכל ארחות הדעה.

קובץ ו

א. איני יכול לצמצם את עצמי בענין אחד, בדבר אחד, במדריגה אחת ובסגנון אחד, כי אם צריך אני לשאוב מכל הסגנונות, מכל הענינים, מכל המדריגות, מכל הדברים. ואם אני רואה דרך אחת שהיא טובה בעיני, ואני רוצה להמשך רק אליה, רואה אני אחר כך איך ששאר הדרכים מבקשים ממני את תפקידם. אני צריך לכרות ולשתות מים מבארי, באר מים חיים, מחשק התורה שבנשמת, מהאות המיוחדת לי, שכל האותיות שבתורה באות על ידי הצינור הזה אלי, וכל העולם כלו וכל עניניו מתיחסים אלי על פי זה התוכן. בתמימות לב, ברוח נכונה, בנפש נדכאה, בגבורה ועליזה קדושה, אני צריך לקבל את כל שטפי הנהורות. אף על פי שהם באים אצלי פזורים מאד, סופם שיתאחדו. רק לשא עינים למקור האחדות, למקור החיים, להתדבק במחשבה העליונה, בקדושת התורה ושרשה, באור חיים של שמחת גילנו, של צור ישענו, בדרך הישרה של המדות הטובות, של הבנין והתיקון, של הוד העולם, של אושר החיים, של קדושת היש, של עומק המציאות, לתפארתו, להדרו, להודו ופארו של כל העולמים, ליופי הנאצל שאין לו דוגמא, למקור כל האמיתיות, לרום כל הטובות, לדבקות הקודש, ליסוד כל החיים, למעין כל הידיעות, למקור האמת, לאור שורש כל קודש קדשים, לראש כל ראשית וכל תכלית.